

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

4. De pretio justo rerum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Quinquæ capita, unde crescant, vel decrescant rerum pretia.

Ut autem id, sine errore, cognoscatur, subdam hic quinque capita, unde res maioris, vel minoris, æstimari poterunt, quorum profectò notitia maximo erit in taxandis eorum pretijs. Quando enim hi taxantur in latitudine pretij vulgaris, nisi taxa ab eis designata esse claret (nam in dubio, pro Magistratu, & de iust. d. 26. s. 5. à num. 53.) iniusta, & etiam in æquitate, non servanda. Ita Sanchez l. 1. c. 7. dub. 5. hæc id probans. Hæc autem capita confusè satis, & sparsim ab Authoribus approbata, ad quinque ordinatim reduco. Primum se tenet ex parte rei venditæ. Secundum ex parte rei ementium, & vendentium. Quartum ex parte rei ratione expensarum. Quintum ex parte modi vendendi.

Ex parte rei venditæ.

1. Primum ergo, quod se tenet ex parte rei venditæ, est abundantia, vel penuria mercium, hæc enim auget pretium, illa minuit. Hoc reducitur novitas, & antiquitas rerum, quæ quia raritatem indicant, pretium augent; ut in fructibus novis, & in imaginibus, & Statuæ antiquis.

Ex parte pretij.

2. Secundum est ex parte pretij. Abundantia enim, vel penuria pecunie minuit, vel auget rei valorem, ut patet in Indis; ubi quia est multa argenti, atque copiosa, numerose pecunia, atque adeo carius res distrahuntur.

Ex arte emptorum, & venditorum; Vbi:

An exteris carius possit vendi.

3. Tertium se tenet ex parte ementium, & vendentium. Quando enim emptores frequentes sunt, carius merces venduntur, quam quando sunt rari; & meritis, accedentibus enim multis emptoribus inducitur rerum penuria, apparentibus paucis, persistit abundantia. Quando item multi sunt venditores, vilescunt merces, quia si sunt venditores multi, multa est & abundans merx. Hinc plures res venduntur in Officiis, quam cum venditores per viros, & domos quarunt emptores, & plures, quando merces appetuntur, quam quando offeruntur, iuxta illud Proverbiū, teste Caietano 2. 2. q. 77. c. 1. & approbante Lessio l. 2. cap. 21. d. 4. num. 33. aliisque apud ipsum: Merces ultroneas vilescunt pro tertia parte, lumen eisdem ultroneas vilescere, usque ad medium, docent Barthol. à S. Faust. Rebell. Megala apud Dianam p. 1. 2. q. 8. ref. 23. 53. & 88. Adde Palatium mox referentem.

4. Hinc propter eandem rationem, qui emit in gratiam venditoris, verbi gratia, rogatus, potest emere minoris; & qui vendit in gratiam emptoris, potest vendere plures. Sanè Palatius v. Emptio, dixit passim, quod in Officiis valet quatuor aureis posse à te emi duobus, si rogetis, & de Lugo l. 2. d. 26. s. 5. à num. 44. Palatium refert, nec tamen refellit. Ioannes item de la Crux: Potest qui (ait) emere censum iam impositum minori pretio taxæ, si quis quia rogatur, subdit Diana, l. c. Potest igitur pro censu imposito ad rationem quinque pro centenario, dare tantum viciis octoginta, rogatus tamen emere.

5. Hinc denique respondetur ad illam dubitationem. An exteris possit aliquando vendi carius; Vtique posse, colligitur ex dictis, quia per adventum multorum extorem, verbi gratia, in appulsu tritremium regiarum

Parti I.

crescit multitudo ementium, atque adeo augentur pretia rerum; Venditor ergo his exteris vendere poterit hoc iusto supremo pretio. Civibus autem ex liberalitate illud remittere, contentus modico, quod vigebat antea: lege Mol. d. 346. Less. l. c. dub. 4. num. 10. Fag. de contr. l. 5. c. 27. num. 14. Quid, si exteri sint infrequentes, ita ut non pariant augmentum pretij; Respondeo, tunc non posse exteris supra supremum vulgare res vendi. Ratio est, quia si supponis pretium vulgare persistere, in iuria ipsis fieret, si illud pro ipsis non servaretur. Idem dic, quando advenientibus multis exteris, conflueret item multa copia mercium: nam tunc quod crescit ex vna parte, decrescit ex alia.

6. Non absimili modo sentiendum de Principe, seu Magistrato in taxando pretio pro iisdem exteris: solum enim illi concedo, ut possit augere pretium pro omnibus etiam incolis, advenientibus multis propter rationem dictam, non autem advenientibus paucis. Et illud item non puto improbabile, posse Principem statuere, ut pro exteris res vendantur supremo, vulgari pretio, pro Civibus medio, aliquid enim concedendum videtur Civibus, qui oneribus propriæ Civitatis perpetuò subfunt; at ut iisdem exteris vendantur supra omne iustum pretium, nullo modo puto probabile, quia quod est supra pretium supremum, iniustum clare est. Ita colligitur ex Molina. Less. Fagundez citatis.

An iisdem exteris possit concedi, ut suas merces carius vendant, dicam infra, §. 5. n. 1.

Ex parte, seu ratione expensarum, &c.

7. Quartum caput se tenet ex parte expensarum, &c. Pericula enim, & damna, & expensæ venditorum communiter occurrentia in quærendis, transportandis, conservandis mercibus, earum pretium augent: Contrà, facilitas, securitas, &c. minuunt.

8. Dixi (communiter occurrentia) nam ex eo, quod peculiaris Mercator multum de suis mercibus perdidit, v.g. ob furtum, ob naufragium, ob quid simile à se passum, non augetur legitima pro ipso pretium, quasi ob id, possit vendere cartus. Ratio est, quia res tanti valet, quanti per se æstimatur communiter, non autem, quanti tibi ob infortunium, vel imprudentiam valuit. Ita Salas d. 39. Quod si naufragium, v.g. vel fuit commune multis Mercatoribus, vel fuit tali, ut induceret penuriam mercium: tunc profectò crescit sine dubitatione pretium, sed non ob unius Mercatoris causam, ut ex se patet.

9. Huc spectat, quando res plures venduntur apud unum Artificem insignem, vel Mercatorem peritum, quam non eius generis; Nobilitas enim venditoris aliquando nobilitat mercem, sicut nobilitas Artificis officium, quia supponitur, nobiliores Mercatores, atque Artifices magis laborasse in advehendis mercibus, & in artefactis efformandis.

10. Huc etiam reducitur licentia, quâ Mercatores possunt vendere aliquando carius ex ipso officio mercandi: ita Less. l. 2. c. 21. n. 4. Salas de empt. d. 29. n. 1. cum enim hi assidue laborent, expensæque faciant circa merces, unde cogantur alias lucrandi occasiones relinquere, atque negotia alia posthabere, idque in commodum Reip. cuius interest habere Mercatores ex officio: congruum est, ut hæc licentia iis concedatur in pretio vulgari, nam si ad est legitimum, non potest supra hoc Mercator vendere, quia in taxatione legitimi, iam haberi solet ratio officij Mercatoris. Puto autem, cum Less. l. c. n. 29. eum, qui non est Mercator ex officio, posse aliquando ex consequenti vendere pretio, quo ex officio vendunt Mercatores: quia posito, quod Mercatores ita vendunt, eiusmodi pretium iam sit vulgare in Civitate.

Ex parte modi vendendi.

11. Quintum caput se tenet ex parte modi vendendi. G g 3 Vendit.

Vendere enim, v.g. ut dicitur, ad minutum, cum habeat plus difficultatis, & minus utilitatis, regulariter auget pretium; vendere autem ad magnam quantitatem, propter rationes contrarias diminuit. Vendere item per licitationem sub hasta, huc facit, de qua mox separatim *num. 25.*

15. Dixi (regulariter) nam tum in censibus, praeterim novis, tum quando taxa est constituta in gratiam venditorum, quod ratio fit hoc non habere locum *mon. Lessius lib. 2. c. 21. 4. num. 34.*

16. Vendere anticipat, vendere cum pacto retrovendendi, & quadam alia huc pertinentia, quia particularibus sciant difficultatibus, sigillatim de illis inferius est tractandum.

Necessitas, & utilitas Meritis quomodo augeant pretium.

17. Porro ex dictis colligi potest, qua ratione intelligendum sit ex illis duabus causis, Necessitate, & Utilitate augeri rerum pretia. Nam distinguendum est: Vel enim Necessitas, & Utilitas mercium est communis, & tunc auget, ut dictum est, pretium, quia tunc erunt plures euentes, &c. Vel est solum emptoris, & tunc non auget pretium. Ratio a posteriori est, quia sic posses essentienti, & praefame periclitanti vendere centum aureis unicum panem. Ratio vero a priori, quam tradit S. Th. 2. 2. *quest. 27. art. 1.* quem Molin. Roderic. Sor. Navarr. Lessius, quos citat Barth. à S. Fausto in *Specul. Conf. d. 6. q. 7.* sequuntur, est; quia nullus potest vendere, quod suum non est: at utilitas euentis, non est ulla ratione venditoris. Vel denique necessitas, & utilitas est ex parte Venditoris, quia nimirum Venditori res vendenda necessaria est, utilis, commoda, &c. tamen illam vendit in gratiam emptoris: & tunc potest Venditor augere pretium; privatio enim huius commoditatis, immo & iustae oblationis est veluti lucrum cessans, & damnum emergens ipsi Venditori: Communis enim est doctrina, apud Less. *l. c. a. num. 26.* Salas *dub. 30. num. 2.* Mol. *d. 35. 1. §. verum autem, infra mox tradenda*, quando aliquid vendis in gratiam emptoris, modò illi cum veritate significes, tibi ex ea venditione tantum lucri verè cessare, vel tantum damni confurgere, te posse eiusmodi lucrum, dampnumque pretio compensare.

Quo pretio res emenda, vel vendenda.

18. His praemissis, Regula generalis est huiusmodi: Quando adest taxa Principis illa debet sub poena restitutionis observari, quæcum, ut dixi, consistat in indivisibili, non habet medium, summum, infimum. Quando verò ea taxa non adest, tunc servandus est pretium vulgare, quod quia habet tres illos gradus, licitum est emere, quem velit, in vendendo, eligere. Atque in hoc non ratio innititur lucrum iuste negotiantium; emunt enim infimo pretio, vendunt supremo.

19. Circa hanc regulam habet tres siue exceptiones, siue declarationes: Primò enim, si post dictam taxam, mutentur circumstantiae, ut si appareat abundantia, vel superveniat sterilitas, taxa statim evadit iniusta: quare non erit ordinariè servanda. Ita Sanch. *l. 1. conf. cap. 7. dub. 5.* late probans.

Dixi (ordinariè) propter quosdam raros casus, quando meta ponitur in gratiam venditorum, ut in censibus: vide Lessium, *l. c. dub. 2. num. 13.* & Salas, *dub. 6.* Rursus, si Princeps sciat, & patiat, ut populum non vendere iuxta taxam, sed pretio vulgari: tunc tacitè videtur consentire: idque ex Fagund. *de contr. lib. 5. c. 37. n. 6.* etiam si unum, vel alterum puniat, cæteris dissimulatis: nam minus castigatio videtur facta ad experiendum, an alij taxam legem acceptent. Denique si res tua notabiliter (nam parum pro nihilo reputatur) sit melior, vel notabiliter sit peior, quam res, quæ communiter in foro venduntur: plurius potes, vel minoris debes vendere,

quia taxa semper intelligitur de rebus ordinariè bonitatis. Si pretium rerum in foro augetur ex malitia aliorum, vide *infra cum de Monopoliis.*

Merces extraordinaria quomodo?

20. Secundò, Res, quæ non habent communem emum, ut Gemmae, Canes, Falcones, Picturae, Statuae, Curia, Saltatio, Vfus Mulieris; interesse Commodis, &c. licet probabile sit, & securius ut sentiant Rebell. 2. *d. 9. q. 2. §. 2.* Less. *cap. 21. dub. 3.* Salas *dub. 8.* alique apud Less. *l. c. d. 16. §. 4. num. 46.* Castr. loco mox citando) non posse vendi, quanti potes, quia pretia debent considerari rationabili rerum; Tamen est etiam probabiliter posse, Ita Val. *d. 5. q. 20. p. 2. §. 3.* Sà v. Empio, & v. Nardio, Tollet. *c. 48.* alique apud eundem de Lugo *l. c. apud Castr. Pal. de Inst. comm. d. 5. p. 3.* Barthol. S. Fausto in *Speculo d. 6. q. 12.* Quia res (ait Tolletus) quæ non habent pretium constitutum, nec à Principe, nec ab usu facti habent valorem ex mera voluntate euentis, & venditoris, ita illud: *Unusquisque in rebus suis est moderator, & arbitror.* Vel quia, cum in his nulla necessitas (ait Valentius, & de cetero emptorem indicatur donare venditori liberaliter ex suum supra pretium vulgare. Ad illud quod opponit Lugo *d. 26. de Inst. §. 4. n. 47.* ex secunda hac sententia, sequi Simiam, vel Catulum posse licitè vendi pro prius Regni: facile responderetur, vel concedendo loquelam, sicut enim is potest renuntiare, seu donare Regnum alteri liberaliter, si suum omnino est uti suppressimus, sic poterit dare pro Catulo, quod minus est. Vel responderetur, nos loqui de venditionibus communiter, & moraliter occurrentibus, quæ nunquam tantam distantiam pretij à re,

Merces nunc cariores, mox futura viles, & contra, quomodo?

21. Tertiò: qui scit res intra paucos dies, etiam vnum, minoris valuitas, potest sine iniustitia hodie pretio currenti maiore, vendere. Et si sit plurius valuitas, potest hodie, currente minore pretio, emere. Ita Mol. *l. 2. d. 35. 4. c. 2.* S. Th. *l. 1. d. 1. §. 1. c. 3. 1. n. 10.* de Lugo *l. 2. d. 26. §. 2. qui n. 4.* idem putat de libro mox prohibendo; Castr. Pal. *de Inst. comm. d. 5. 15.* Ratio est, quia tanti iuste res venditur, emitur; quanti tunc valet, nec scientia debet sciri obesse. Excipe primò, nisi si quis sit ex Consiliariis sit Princeps, qui taxam futuram praesciunt: hi enim ex officio tenentur dare operam, ut ex suis legibus, quantum fieri potest, unus praeter alio non graveat, & noli (addit Lessius *l. c. dub. 5. §. 7.* muneribus Consiliarium corrumpas, ut tibi futuram metam revelet. Sed certe, etiam Consiliarium, seu Principem posse suas merces praesenti pretio vendere, docet de Lugo, *l. 2. d. 26. §. 2. d. 1. §. 2. a. num. 139.* quando non differt ex industria promulgationem legis, ut ipse carius vendat. Excipe secundò, nisi fraudibus utaris, ut si scis futuram valuitatem abundantiam, vel librum prohibendum, spargas per amicos fore penuriam, vel librum non fore prohibendum. Ratio huius exceptionis est, quia quilibet ius habet, ne per fraudes decipiatur; nihil ergo dicitur: & rogatus dic te nescire (cum equivocatione) quia ex Less. *loc. cit.* non teneris cum tuo damno veritatem hanc, quæ pertinet ad bonitatem, vel vitium extrinsecum aperire.

22. Dixi (sine iniustitia) Adde nunc, ex Less. *l. 2. d. 41.* (& communiter sine peccato contra Charitatem) quia potest quis rebus suis consulere, etiam si inde damnum aliquod proximo obveniat. Tunc ergo solùm contra Charitatem, quando multum est de pauperibus proximus, atque à statu suo notabiliter dimovendus, quod est rarissimum.

In subhastatione quanti?

11. Quotid In subhastatione (all'incanto) tanti potest vendi res, vel quantum sine fraude potest exoritur pretium infra, vel supra dimidium, quo res extra subhastationem valerit. Ita Gordon. Vi. Molin. Bagniez, alijque, quos citat, sequitur; Diana p. 4. tr. 4. res. 1. Ratio est triplex: Vel quia merces ultronea vilescunt, vel quia modus vendendi rem exponit periculo utriusque fortis, incertandi, vel perpendi, vel quia excessus iudicis liberaliter donari, cum nulla necessitas cogat hunc vendendi, emendendi in eo modo vendendi ex praxi omnium pretium in eo modo vendendi ex Bonac. de contr. d. 3. q. 1. p. 4. n. 21. Quotid tantum, est quanti minoris emere, vel quanti maius vendere potest.

12. Dixi (sine fraude) si enim emptor avertat, per vim, vel fraudem, vel etiam per preces alios offerentes, vel si venditor si alius offerentes, supponat, vel tempus ingratum ad proclamationem, quando scilicet rata est ementum frequentia, elegit, Vel quid simile, iniustitia committitur, & pretium erit restituendum, juxta proposita, & damnum, quod Domino rei sit, ut ex se patet. Si quis rogatus, ne supra certam summam offerant, ne ipse emere possit pretio infimo iusto (quanti scilicet res infimo pretio sine iniustitia valet) concedunt plerumque apud Dianam p. 1. tr. de contr. res. 76. Immo Caram. de mor. an. etiam pretio minore, quam infimum. Quotid tamen ego nullo modo approbo, quia si fidem tollant subhastationis, quae sola dat licentiam vendendi, atque emendi, quanti potest sincere, & sine fustia, & fallacia.

§. V. Casus aliquot speciales circa rerum pretia.

1. Primò dubitari potest, An exteris, in quibusdā casibus cedere à Principe possit, ut ipsi pluris vendant, quam vendant Incolae; Vide de Lugo, 2. de iust. d. 16. §. 1. 62. Præterea, an Incolae, quod plures sic emant ob exteris pluris etiam & ipsi vendere queant? Vide eundem n. 71. & 72. Denique si in una Civitate res sit emenda, quam in alia, possūne ego in hac adducere rem meam, & frumentum, & ibi carius vendere? Vide eundem n. 63. Respondeo, Affirmativè.

2. Secundo, An res v. g. frumentum possim iusto pretio vendere, cogendo insuper emptorem, ut emat ipse aliquod, v. g. oleum à me? Vide eundem n. 64. Respondeo Negativè.

3. Tertio, An merces longè præstantiores possint vendi, ut supra, ploris ultra taxam legitimam; Vide eundem n. 65. Rursus: An possint separati, v. g. fructus longè meliores, & vendi pari modo ultra taxam, vendendo carius iuxta taxam: si ceteri remanent æquè boni, atque aliqui venduntur communiter? Vide eundem num. 66. quod negat Diana p. 1. tr. de contr. n. 35. Respondeo, affirmativè.

Nota tamen illud (longè) & illud (remanet æquè boni). Nam hinc damnabis Macellarios, qui danti maius pretium meliores carnes partiuntur, ossa verò porrigunt illis debent enim æqualiter miscere carnes nō proportionate parte ossis, vel quò deteriores dant, eò viliori pretio debent esse contenti.

4. Quarto, An immiserit aliquid possit rei Extraordinarie bonitatis, & constat hinc redditum æquale carere taxato pretio vendere: ut frumentum electum mixtum hordeo, vinum generosum mixtum aqua? Respondeo, Concederem id aliquando frumento, vix vinum. Ita idem à n. 67. & præf. n. 69. lege Bon d. 3. de contr. d. 2. p. 6. n. 17. & Less. c. 21. d. Mol. 2. d. 11. §. 55. n. 33. Diana p. 1. tr. 8. res. 51. & res. 80.

5. Quinto, Ecclesiastici tenenturne res suas vendere secundum taxam à Magistratu seculari præscriptam? Respondeo, affirmativè cum de Lugo n. 77.

6. Sexto, Quandònam mortaliter peccatur excedendo legitimam taxam, si taxa in ratocalu iuxta supra dicta est posita infra pretium infinitum? Respondeo, quando notabiliter aggravatur Pauperes, vel Communitas.

Hæc quia breviter, & perspicue tractantur à Doctoribus locis citatis, nec aliquid mihi se offert, quod addam de novo, sic innuisse sufficiat.

Occasione prædictorum decernitur, cuiusnam restituendus ex his pretij, immediate damnificato, an damnificato mediato?

7. Septimò, si Titius frumentum Pistori, v. g. vendidit supra taxam, qui Pistor supra taxam idem Populo vendidit, cuiusnam excessus pretij restituendus est à Titio; Pistore, an Populo? Respondeo, Populo. Ita idem de Lugo n. 76. cum Sanch. & Turr. ab eodem cit. Possè Pistori in simili, immò debere, docet amicissimus Pater Franciscus Bardi in select. mor. lib. 1. q. 16. §. 2. qui quoddam argumentum in contrarium à me ipsi propositum ingeniosè solve contendit, quod mox afferam n. 14. Porro hanc questionem si clariùs evolam, curioso lectori (puto) non displicebit.

8. Pater ergo Bardi in ingenij altitudine, atque perspicacia cum ingeniosissimis viris nostri sæculi comparandus, docet, prædictum Titium reddere debere excessum Pistori, non Populo. Fundamentum eius potissimum est, quia hic adfuit duæ venditiones, ambæ completæ: Altera, quâ Titius vendit Pistori; Altera, quâ Pistor Populo vendit, & quidem utraque iniusta est, atque una independenter ab alia, ut supponimus; Quare non est Titius cogendus, nisi ad restitutionem damni illati ex vi suæ venditionis factæ Pistori, ipse enim non est causa venditionis secundæ factæ à Pistore ipsi Populo; (st enim mera occasio quâ, ex mera sua malicia prout Pistor ad faciendam iniustitiam contra Populum; ergo solum illi Pistori debet, &c.

9. Confirmatur, quia Titius nihil debet Populo, nec ex re accepta, nec ex iniusta deceptione, nec ex damnificatione: ipse enim à Pistore inique accepit illud pretium, cui damnum intulit, non à Populo: Unde, cum ex nulla radice Populo quid Titius debeat, nihil illi restituere obligabitur.

10. Verum, ego adhuc in mea sententia persisto: Fateor esse duplicem venditionem metaphysicè, immò realiter, & physicè completas: Fateor Titium non esse causam iniustitiæ Pistoris contra Populum: Fateor esse solum occasionem: sed ad moraliter, & humano more reputati vnam venditionem, atque adeo practicè adesse in Titio obligationem reddendi Populo. Explico, & probo.

11. Dico enim debes recollere: Primò, vinci aliquando à morali vsu speculativum rigorem: sanè speculativè, immò & physicè, qui unius iracundiæ impetu multas blasphemias emisit, tot peccata numero distincta committit, quot blasphemias profert, neque enim una dependet ab alia. Qui percutit Clericum decem, v. g. percussionibus modico intervallo continuatis, physicè decies verberat. Qui in peccato mortali decem penitente absolvit, physicè decies indignè Sacramentum ministrat; & tamen in prædictis, & similibus practicè, & in ordine ad Confessionem, vel excommunicationem unum censetur quis committere peccatum, modo distinctiùs explicato in opus. Meth. Conf. lib. 2. cap. 1. §. 9. ex de Lugo de Penit. d. 16. sed 3. à num. 133. quia singuli illi actus physicè distincti, quoad blasphemantem, & verberantem ununtur in uno calore iracundiæ, & quoad ministrantem indignè Sacramentum ununtur in uno, eodèque animo continuandi per illam vicem Confessionum auditionem, &c.

12. Secundo, recollere debet in iudiando, etiam in foro externo, aliquando non considerari rigorem iustitiæ, sed æquitatem. Esto, v. g. tuum animal sine tua culpa,